

POSTANOWIENIE

29 sierpnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Łochowski

na posiedzeniu niejawnym 29 sierpnia 2024 r. w Warszawie
w sprawie z wniosku adwokat P. M.
o zmianę postanowienia Sądu Najwyższego
z 11 kwietnia 2022 r., I CSK 64/22,
wydanego w sprawie ze skargi kasacyjnej A. J.
od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z 12 sierpnia 2020 r., I AGa 161/20,

**zmienia punkt 3. zaskarżonego postanowienia Sądu
Najwyższego z 11 kwietnia 2022 r. w ten sposób, że przyznaje
adwokat P. M. od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego we
Wrocławiu dodatkowo 2700 złotych, powiększone o VAT,
kosztów pomocy prawnej udzielonej skarżącemu z urzędu w
postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Najwyższy postanowieniem z 11 kwietnia 2022 r. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej powoda do rozpoznania i przyznał od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu adwokat P. M. 5400 zł, powiększone o należną stawkę podatku VAT, wynagrodzenia za pomoc prawną udzieloną skarżącemu w postępowaniu kasacyjnym.

Adwokat P. M. we wniosku z 4 czerwca 2024 r. wniosła o zmianę postanowienia w zakresie przyznanych kosztów za pomoc prawną udzieloną z urzędu. Wskazała, że Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z 27 lutego 2024 r., SK 90/22, orzekł, że § 2 pkt 1 w zw. z § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu w zakresie, w jakim określa opłaty stanowiące ponoszone przez Skarb Państwa koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu w wysokości niższej niż stawki minimalne opłat określonych w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, jest niezgodny z art. 64 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 zdanie drugie i art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 416¹ k.p.c. w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem mogą być uchylone postanowienia niekończące postępowania w sprawie, jeżeli zostały wydane na podstawie aktu normatywnego uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą. Przepisy o wznowieniu postępowania stosuje się odpowiednio. Artykuł 416¹ k.p.c. przewiduje więc szczególny środek prawny o cechach skargi o wznowienie postępowania, pozwalający na uchylenie prawomocnych postanowień niekończących postępowania ze względu na następcze stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny wadliwości podstawy prawnej tego postanowienia.

Literalne brzmienie przepisu prowadziłoby do wniosku, że znajduje on zastosowanie jedynie w przypadku zakończenia postępowania wyrokiem (orzeczeniem merytorycznym). Jednak uzależnienie zakresu uprawnień stron, dotkniętych rozstrzygnięciem opartym na normie zakwestionowanej przez Trybunał Konstytucyjny, od sposobu zakończenia postępowania w danej sprawie nie znajduje żadnego uzasadnienia. Prokonstytucyjna wykładnia art. 416¹ k.p.c. wymaga więc przyjęcia, że wniosek, o którym mowa w tym przepisie może dotyczyć także postanowienia niekończącego postępowania wydanego w każdej

sprawie prawomocnie zakończonej, również w razie zakończenia jej orzeczeniem niemerytorycznym. Poza tym wniosek z art. 416¹ k.p.c. może dotyczyć każdego wydanego w sprawie postanowienia, które nie kończy postępowania w sprawie, w tym także postanowienia o kosztach procesu (zob. postanowienie SN z 21 marca 2013 r., II CZ 3/13).

Wymaga przy tym wyjaśnienia, że w tej sytuacji nie może znaleźć zastosowania art. 359 § 2 k.p.c. Przepis ten dotyczy bowiem uchylecia albo zmiany postanowień niekończących postępowania, ale w przypadku, gdy postępowanie w sprawie nadal jest w toku (nie zostało prawomocnie zakończone).

W konsekwencji dopuszczalny jest wniosek pełnomocnika z urzędu wniesiony na podstawie art. 416¹ k.p.c. dotyczący postanowienia rozstrzygającego o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym w przypadku odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

2. Pełnomocnik ustanowiony przez sąd (pełnomocnik z urzędu) jest legitymowany do złożenia wniosku na podstawie art. 416¹ k.p.c. w zakresie przyznania na jego rzecz kosztów nieopłaconej pomocy prawnej (zob. uchwały SN z 20 maja 2011 r., III CZP 14/11, OSNC 2012, nr 1, poz. 2, i z 8 marca 2012 r., III CZP 2/12, OSNC 2012, nr 10, poz. 115). Taki wniosek pełnomocnik wnosi w imieniu własnym i na własną rzecz, nie działając w tym zakresie w imieniu mocodawcy.

3. Artykuł 416¹ k.p.c. przewiduje co do zasady jedynie możliwość uchylecia zaskarżonego postanowienia, a nie jego zmiany. Oznacza to, że po uchyleciu postanowienia konieczne jest wydanie rozstrzygnięcia co do zagadnienia objętego zakwestionowanym orzeczeniem. Z reguły, ze względu na prawomocne zakończenie postępowania, wydanie kolejnego orzeczenia będzie zbędne, co powinno prowadzić do umorzenia postępowania w tym zakresie (art. 355 k.p.c.). Jednak w okolicznościach sprawy potrzeba rozstrzygnięcia wniosku pełnomocnika z urzędu o przyznanie wynagrodzenia jest nadal aktualna. Konieczne jest przy tym uwzględnienie aktualnego stanu prawnego (zob. art. 316 § 1 k.p.c.).

Należy ponadto zauważyć, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego ma charakter zakresowy. Wynika z niego, że przepisy rozporządzenia z 2016 r. są

niezgodne z Konstytucją „w zakresie, w jakim określa[ją] opłaty stanowiące ponoszone przez Skarb Państwa koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu w wysokości niższej niż stawki minimalne opłat określonych w rozporządzeniu” dla pełnomocników z wyboru. Innymi słowy Trybunał Konstytucyjny zakwestionował zróżnicowanie (obniżenie) wysokości stawek wynagrodzenia dla pełnomocników z urzędu w relacji do pełnomocników z wyboru.

Wniosek pełnomocnika z urzędu nie jest więc w istocie wymierzony w przyznanie przez Sąd Najwyższy w zaskarżonym postanowieniu wynagrodzenia w wysokości 5400 zł netto, ale w nieprzyznaniu tego wynagrodzenia w wysokości wyższej (ponad 5400 zł), odpowiadającej wysokości wynagrodzenia pełnomocnika z wyboru w takiej samej sprawie. W tym kontekście istotne jest, że sąd rozpoznając wniosek, o którym mowa w art. 416¹ k.p.c. orzeka w granicach podstawy tego wniosku (art. 412 § 1 k.p.c.). Nie ma więc przesłanek do uchylecia zaskarżonego postanowienia, które przyznaje należne pełnomocnikowi wynagrodzenie w zbyt niskiej wysokości. Powodowałoby to zresztą zbędne perturbacje chociażby w zakresie korygowania rozliczeń podatku od towarów i usług.

Z tych względów, konieczna jest zmiana zaskarżonego postanowienia na podstawie art. 412 § 2 w zw. z art. 416¹ zd. 2 k.p.c. przez podwyższenie należnego pełnomocnikowi z urzędu wynagrodzenia o różnicę między stawką wynagrodzenia ustaloną na podstawie rozporządzenia z 2016 r. (5400 zł), a aktualnie obowiązującą stawką wynikającą z § 8 pkt 7 w zw. z § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa albo jednostki samorządu terytorialnego kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (dalej: „rozporządzenie z 2024 r.”), tj. 8100 zł, czyli o 2700 zł.

4. Wobec powyższego Sąd Najwyższy na podstawie art. 412 § 2 w zw. z art. 416¹ k.p.c. oraz § 8 pkt 7 w zw. z § 16 ust. 4 pkt 2 i § 4 ust. 3 rozporządzenia z 2024 r. zmienił zaskarżone postanowienie w części rozstrzygającej o kosztach pomocy prawnej udzielonej z urzędu w ten sposób, że przyznał adwokat P. M.

dodatkowo 2700 zł, powiększone o VAT, kosztów pomocy prawnej udzielonej skarżącemu z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

(D.Z.)

[ms]